25/09/2023

Ο χρόνος μέσα στην εκκλησία

/ Γνώμες

Ο χρόνος διάρκειας της ζωής του ανθρώπου μπορεί να συμβαδίζει με τον λειτουργικό χρόνο της εκκλησίας. Ο χρόνος αυτός σε σμίκρυνση ταυτίζεται με την διάρκεια μιας εβδομάδας, σε μεγέθυνση στη διάρκεια ενός έτους και σε πλήρη ανάπτυξη στη διάρκεια μιας ζωής, η οποία έχει ένα τέλος. Η εκκλησία σμικρύνει και μεγεθύνει τον χρόνο ανάλογα με τις λειτουργικές ανάγκες του ανθρώπου, ο οποίος μπορεί να ζει το τώρα στη διάρκεια είτε μιας ημέρας, είτε μιας εβδομάδας, είτε ενός έτους είτε της αιωνιότητας. Η εκκλησία καλύπτει αυτές τις ανάγκες με το κάλεσμα των ανθρώπων να ζήσουν την αιωνιότητα κάθε στιγμή της ζωής τους. Πυρήνας αυτής της χρονικής πορείας της εκκλησίας είναι η ζωή του

Χριστού στους βασικούς σταθμούς της ζωής του, τους οποίους καλείται ο χριστιανός να μεταφράσει στην ζωή του και να ζήσει αυτά τα γεγονότα συμπυκνωμένα σε κάθε στιγμή και αναπτυγμένα σε όλη του την ζωή.

- Γράφει ο Μιχάλης Κουτσός, Φιλόλογος – Συγγραφέας

Ο χριστιανός μέσα στο χώρο της εκκλησίας ζει το παρελθόν ως παρόν, πορεύεται προς το μέλλον και προγεύεται την αιωνιότητα. Αυτό το διαπιστώνουμε από τον λειτουργικό χρόνο των μεγάλων εορτών, Χριστουγέννων, Θεοφανείων και Μ. Παρασκευής κλπ.. Τα γεγονότα του παρελθόντος τα ζει ως παρόντα. Ας αναφέρουμε μερικά παραδείγματα:

Τα Χριστούγεννα

Σήμερον γεννᾶται ἐκ Παρθένου ὁ δρακί τήν πᾶσαν ἔχων κτίσιν.

Ράκει καθάπερ βροτός σπαργανοῦται ὁ τῇ οὐσίᾳ ἀναφής.

Θεός ἐν φάτνη ἀνακλίνεται, ὁ στερεώσας τούς οὐρανούς πάλαι κατ’ ἀρχάς. Ἐκ μαζῶν γάλα τρέφεται ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ μάννα ὀμβρίσας τῶ λαῶ.

Μάγους προσκαλεῖται ὁ Νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας.

Δῶρα τούτων αἴρει ὁ Υἱός τῆς Παρθένου.

Στα Θεοφάνεια

Σήμερον ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν εἴδει περιστερᾶς, τοῖς ὕδασιν ἐπεφοίτησε.

Σήμερον ὁ ἄδυτος ἥλιος ἀνέτειλε, καὶ ὁ κοσμος τῷ φωτὶ Κυρίου καταυγάζεται.

Σήμερον ἡ σελήνη λαμπραῖς ταῖς ἀκτῖσι τῷ κόσμῳ συνεκλαμπρύνεται.....

Την Μ. Παρασκευή

Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου, ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας,

Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται, ὁ τῶν Ἀγγέλων Βασιλεύς.

Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται, ὁ περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις.

Όλα γίνονται τώρα, γι’ αυτό και χρησιμοποιείται ο ενεστώτας σε όλες τις προτάσεις.

Ο χρόνος συνδέεται άμεσα με τον χώρο και δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς αυτόν. Ο χρόνος σχετίζεται με την κίνηση και η κίνηση γίνεται μέσα στον χώρο. Επομένως αν δεν υπάρχει χώρος δεν μπορεί να γίνει κίνηση και χωρίς κίνηση δεν υπάρχει χρόνος. Γι’ αυτό η δημιουργία τους υ-πήρξε ταυτόχρονη. Τόσο δηλα-δή ο χρόνος, όσο και ο χώρος δημι-ουρ-γήθηκαν με τη θέληση του Θεού.

Κατά τον Μ. Βασίλειο ο χρόνος συνυπάρχει με την κτίση. Αλλά και γι’ αυτόν ακρι-βώς τον λόγο είναι η μόνη περίοδος προετοιμασίας του ανθρώ-που για την αιώ-νια μακαριότητα. Έτσι ο χρόνος γίνεται «καιρός», δηλαδή ευκαιρία για την εξαγορά της αιωνιότητας «εξαγοραζόμενοι τον καιρόν», τονίζει ο απόστολος Παύλος ή, όπως γράφει ο Γέ--ροντας Σωφρό-νι-ος, ο χρόνος είναι «τόπος» συνάντησης με τον Θεό και την αιω-νι-ότητά.

Στην Εκκλησία σώζεται ο χρόνος και ο κόσμος ολόκληρος με την καθίδρυση τη βασιλείας του Θεού. Η βασιλεία του Θεού είναι η περίοδος κατά την οποία φανερώνεται στην ιστορία ο Θεός. Είναι η απαρχή της αιώνιας ζωής, που δεν διακόπτεται από τον θάνατο. Η Μεταμόρφωση και η Ανάσταση του Χριστού αποτελούν φανερώσεις της βασιλείας του Θεού μέσα στον κόσμο. Και οι καιροί μετά την έλευση του Χριστού είναι οι έσχατοι καιροί. Το ίδιο και η Πεντηκοστή και οι προσωπικές φανερώσεις στους αγίους της Εκκλησίας, είναι εσχατολογικά γεγονότα και, επειδή πραγματοποιούνται μέσα στο χώρο και το χρόνο, όπου εξακολουθεί να υπάρχει η φθορά και ο θάνατος, έχουν τον χαρακτήρα του «εκ μέρους». Έτσι τα έσχατα είναι ταυτόχρονα παρόντα και αναμενόμενα, βιούμενα και προσδοκώμενα. Ολόκληρη η περίοδος μετά την έλευση του Χριστού είναι οι έσχατοι χρόνοι.

Με τη σύσταση της Εκκλησίας ο άκτιστος και αιώνιος Θεός ενώθηκε οντολογικά με τον κτιστό και θνητό άνθρωπο. Η αιώνια ζωή φανερώθηκε μέσα στην πρόσκαιρη. Έτσι ο κτιστός και θνητός άνθρωπος γίνεται κατά χάρη άκτιστος, αιώνιος. Η Εκκλησία υποδηλώνει μέσα στον κόσμο την αιωνιότητα και κατευθύνει τον κόσμο προς αυτήν. Η αιωνιότητα δεν είναι άσχετη με τον χρόνο. Έτσι κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε στιγμή στον ευθύγραμμο χρόνο γίνεται δοχείο της αιωνιότητας και προσφέρεται ως δυνατότητα κοινωνίας του πεπερασμένου με το υπερβατικό. Η Εκκλησία δεν υποτάσσεται στο χρόνο αλλά μεταμορφώνει τον χρόνο σε αιωνιότητα. Ο χρόνος της ιστορίας γίνεται «χώρος» εντάξεως στην

αιωνιότητα.

Η υπέρβαση του χρόνου

Αν η βιολογική ζωή ξεδιπλώνεται ως πάλη με τον χρόνο, που τελικώς την αφανίζει, η πνευματική ζωή του Χρι-στιανού προβάλλει ως νίκη εναντίον του χρόνου και ένταξη στην αιωνιότητα. Αυτό γίνεται φανερό και στη ζωή όλων των αγίων της Εκκλησίας. Ο Χριστιανός λοιπόν, όπως και οι άγιοι, είναι ο άνθρωπος που επιδιώκει την «εν Χριστώ αλλοίωσιν». Μετουσιώνει τη ζωή του, διαμορφώνει τον χρόνο της ζωής του και εντάσσεται σε μια νέα πορεία ζωής. Η νέα αυτή πορεία είναι η πορεία της μετάνοιας και της αγάπης προς τον Θεό και τον πλησίον. Ο Χριστιανός δεν αντιμετωπίζει τον χρόνο ως ατομική του ιδιοκτησία, αλλά ως α-γα-θό για κοινή χρή-ση. Όταν κρατάμε τον χρόνο μόνο για τον εαυ-τό μας, χωριζόμαστε από τους άλλους. Όταν πε-ριο--ρίζουμε τον δικό μας χρόνο και τη δική μας ζωή, κερδίζουμε μέρος από την αιώνια ζωή. Γι’ αυτό χρειάζεται να μοιρα-ζό-μαστε και να θυσιάζουμε τον χρόνο μας για τους άλλους.

Η ζωή της εκκλησίας συμπυκνωμένη σε μια εβδομάδα.

Η Εκκλησία δεν αποστρέφεται το χρόνο αλλά φανερώνεται μέσα στο χρόνο σε όλες τις διαστάσεις του, συμπυκνωμένο στη διάρκεια μιας εβδομάδας και αναπτυγμένο στην διάρκεια ενός έτους.

Ο πιστός καλείται να βιώσει το Θείο Δράμα στην χρονική περίοδο της εβδομάδας που επαναλαμβάνεται συνεχώς. Στον δρόμο αυτό της σωτηρίας η εκκλησία μας προβάλλει πρότυπα και μας υποδεικνύει τρόπους αγιασμού. Έχει αφιερώσει την κάθε μία ημέρα της εβδομάδας σε κάποιο (ή κάποια) σημαντικό Ιερό Πρόσωπο ή Γεγονός ή Σύμβολο, με σκοπό να το τιμήσει ιδιαιτέρως. Οι Ύμνοι επομένως σε κάθε Ιερή Ακολουθία Της, έχουν ως κεντρικό τους νόημα το συγκεκριμένο αυτό Πρόσωπο ή Γεγονός ή Σύμβολο της εκάστοτε ημέρας.

Αναλυτικά, οι ημέρες της εβδομάδας είναι αφιερωμένες ως εξής:

Η Δευτέρα είναι αφιερωμένη στους Αγίους Αγγέλους.

Η Τρίτη είναι αφιερωμένη στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο.

Η Τετάρτη είναι αφιερωμένη στην ανάμνηση της Προδοσίας του Κυρίου μας από τον Ιούδα τον Ισκαριώτη και στην Υπεραγία Θεοτόκο.

Η Πέμπτη είναι αφιερωμένη στους Αγίους Δώδεκα Αποστόλους και στον Άγιο

Νικόλαο.

Η Παρασκευή είναι αφιερωμένη στα Άγια Πάθη, τη Σταύρωση και τον Θάνατο του Κυρίου μας, όπως επίσης και στον Σταυρό Του.

Το Σάββατο είναι αφιερωμένο στους Αγίους Μάρτυρες της Πίστεώς μας, όπως επίσης και στους κεκοιμημένους λόγω της Καθόδου του Κυρίου μας στον Άδη κατά την Ημέρα του Σαββάτου.

Η Κυριακή είναι αφιερωμένη στην Ανάσταση του Κυρίου γι' αυτό και ονομάζεται Κυριακή.

Η εβδομαδιαία αυτή πορεία είναι μια πορεία προς την λύτρωση και την σωτηρία, την οποία έφερε ο Χριστός στον άνθρωπο με την σταυρική του θυσία. Αποκορύφωση αυτής της πορείας είναι η Κυριακή, η οποία θωρείται αναστάσιμη ημέρα. Αυτό σημαίνει πως κάθε Κυριακή έχουμε Πάσχα. Η εβδομαδιαία αυτή πορεία απηχεί την εβδομαδιαία πορεία της Μεγάλης Εβδομάδας, που αποτελεί την βάση και τον πυρήνα όλων τον εβδομάδων του ενιαυτού.

Η Μεγάλη Δευτέρα είναι αφιερωμένη στη μνήμη του Ιωσήφ του Παγκάλου (γιου του Ιακώβ), που αναφέρεται στη Παλαιά Διαθήκη και στην άκαρπη συκιά, που την καταράστηκε ο Χριστός και ξεράθηκε με έναν Του λόγο.

Η Μεγάλη Τρίτη είναι αφιερωμένη στην παραβολή των Δέκα Παρθένων. Η παραβολή αυτή συμβολίζει την πίστη και την προνοητικότητα. Ψάλλεται το τροπάριο που έγραψε η μοναχή Κασσιανή.

Η Μεγάλη Τετάρτη είναι αφιερωμένη στη μνήμη της αμαρτωλής γυναίκας, που μετανόησε, πίστεψε στον Χριστό και άλειψε τα πόδια Του με μύρο.

Η Μεγάλη Πέμπτη είναι αφιερωμένη στον Μυστικό Δείπνο, στην προσευχή στην Γεσθημανή, στην προδοσία του Ιούδα, στη σύλληψη του Ιησού, στην ανάκριση από τον Άννα, στην Άρνηση του Πέτρου και στην καταδίκη του Χριστού από τον Καϊάφα.

Η Μεγάλη Παρασκευή είναι αφιερωμένη στα Άγια Πάθη και στη Σταύρωση. Γίνεται η περιφορά του Επιταφίου.

Το Μεγάλο Σάββατο είναι αφιερωμένο στην Ταφή του Χριστού και στην εις Άδου Κάθοδο.

Η Κυριακή του Πάσχα είναι αφιερωμένη στην Ανάσταση του Χριστού και στην δική

μας ανάσταση και λύτρωση από τα δεσμά της αμαρτίας.

Η ζωή της εκκλησίας σε πλήρη ανάπτυξη ενός έτους

Ο ιερέας στην αρχή του εκκλησιαστικού έτους, που λέγεται ινδίκτος ή ινδικτιών, παρακαλεί τον Θεό να είναι η χρονιά μας ευλογημένη λέγοντας: «ευλόγησον τον στέφανον του ενιαυτού της χρηστότητός σου, Κύριε». Για να έρθει αυτή η ευλογία, η εκκλησία οικονόμησε έτσι τα πράγματα, ώστε να ζούμε το κοσμοσωτήριο έργο του Χριστού μέσα σε μια ευρύτερη από την εβδομάδα χρονική περίοδο, κατά την οποία όλα είναι έτσι τακτοποιημένα, ώστε να διευκολύνεται ο πιστός στον αγώνα της σωτηρίας του. Υπάρχουν σημαντικά γεγονότα, τα οποία κατά περιόδους προβάλλει η εκκλησία στους πιστούς, ώστε ο αγώνας να είναι συνεχής και συστηματικός. Αρχίζουμε από το Γενέσιο της Θεοτόκου και προχωρούμε στην Γέννηση του Χριστού και των Θεοφανείων ύστερα από την Περίοδο της Τεσσαρακοστής για να φτάσουμε στην κορύφωση του Πάσχα ύστερα από την Μ. Τεσσαρακοστή και να καταλήξουμε στο μεγάλο γεγονός της Πεντηκοστής. Ενδιάμεσα υπάρχουν οι εορτές των αγίων με προεξάρχουσα θέση η εορτή του Ευαγγελισμού αλλά και των Χαιρετισμών.

Η κατάργηση του χρόνου στην Θεία λειτουργία

Όλη η ζωή του Χριστού, που ξεδιπλώνεται στην διάρκεια ενός έτους, συμπυκνώνεται σε μια μέρα, την Κυριακή στην Θεία Λειτουργία. Σημαντικοί σταθμοί αυτού του Θείου Δράματος είναι η ετοιμασία των Τιμίων Δώρων στην Πρόθεση του Ναού, η κοσμοσωτήρια πορεία του Χριστού για την διδασκαλία του κόσμου, την οποία συμβολίζουν η Μικρή Είσοδος και η ύψωση του Ευαγγελίου και τέλος η πορεία προς την Σταύρωση, την οποία συμβολίζει η Μεγάλη είσοδος και η προσφορά των Τιμίων δώρων, που θα μεταμορφωθούν σε Σώμα και Αίμα του Κυρίου.

Να γιατί όλη η ζωή του Χρι-στού συμπυκνώνεται στη θεί-α Ευχαριστία. Η συμπύκνωση αυτή του χρόνου εκφράζεται σαφέστατα στη Λειτουργία του Μ. Βασιλείου. Και είναι χαρακτηριστικό ότι η λειτουργική υμνογραφία δεν αναφέρεται μόνο στο παρελθόν αλλά και στο παρόν και στο μέλλον. Δεν παρουσιάζεται ως ανάμνηση αυτών που έγιναν αλλά ως γεγονότα που διαδραματίζονται και πάλι όπως την πρώτη φορά. Με τη λειτουργική αυτή συμπύκνωση του χρόνου δεν έχουμε κάποια συναισθηματική λύτρωση των πιστών από τις έγνοιες και τις μέριμνες της ζωής αλλά υπαρξιακή ανακαίνιση με την υπερβατική παρουσία του Χριστού.

Ο εσχατολογικός χαρακτήρας της Εκκλησίας αποκαλύπτεται ιδιαίτερα στο μυστήριο της θείας Ευχαριστίας. Η τέλεση του μυστηρίου αυτού είναι η κεντρική και η κατεξοχήν εσχατολογική πράξη της Εκκλησίας. Η μετοχή στη Θεία Ευχαριστία είναι κοινωνία με το Χριστό και συνεπώς μετοχή στην αιώνια ζωή, δηλαδή στη βασιλεία του Θεού, η οποία αποτελεί υπέρβαση του χρόνου και κατάργηση των χρονικών περιορισμών.

Η ζωή του ανθρώπου μέσα στη ζωή της εκκλησίας

Εκείνο που προσφέρει η Εκκλησία στον σύγχρονο ταλαίπωρο άνθρωπο είναι η διέξοδος στο αδιέξοδο. Είναι η μετάβαση από την άσκοπη χρονική ροή και περιδίνηση στην πληρότητα της θείας αγάπης και ζωής. Ο κοσμικός χώρος και ο κοσμικός χρόνος συνδέονται με το πρόσκαιρο. Μετατρέπονται όμως σε θετικοί παράγοντες, όταν χρησιμοποιούνται ως αφορμές για την ένταξη στην αλήθεια της αιώνιας ζωής. Η παρούσα ζωή, παρατηρεί ο Μ. Βασίλειος, είναι στην πραγματικότητα θάνατος, ο οποίος όμως μπορεί να οδηγήσει και πάλι στη ζωή. Ο Χριστιανός καλείται να χρησιμοποιεί σωστά το χρόνο του και να τον επενδύει στην προοπτική της αιώνιας ζωής. Η δυσκολίες και οι αστάθειες της παρούσας ζωής δεν αποτελούν αρνητικές καταστάσεις αλλά δυνατότητες για την μετάθεση εκ «των δρωμένων και σαλευομένων επί τα εστώτα και μη κινούμενα» .

Ο Μ. Βασίλειος, ως ερμηνευτής της χριστιανικής θεωρήσεως του χρό-νου, ενώ επισημαίνει τις αντιφάσεις της ζωής, μας αποκαλύπτει μια νέα προ-οπτι-κή, που οδηγεί στη δημιουργική σύνθεση και υπέρ--βασή τους. Τη νέα αυτή προοπτική, που δεν μπορούσε να δημιουργήσει η ελληνική φιλοσοφία ή γενικότερα η αν-θρώ-πινη σκέψη, την προσφέ-ρει σε αυτόν η Εκ-κλη-σία, η Εκ-κλη-σία όχι ως εγκόσμια κοινωνική πρα-γμα-τικότητα, αλλά ως οντολογική πραγματικότητα, ως σώμα Χρι-στού, που είναι «ο ων και ο ήν και ο ερχόμενος». Μέσα στην Εκκλησία η μνήμη του πα-ρελ-θό-ντος και η ελ-πίδα του μέλ-λοντος γίνεται στα πλαίσια της αιωνιότητας, που έφερε ο Χριστός στον κόσμο. Γι’ αυτό και η ζωή του Χριστιανού ως μέλους της Εκκλησίας τρέ-φεται με τη μνήμη και την ελπίδα του Χριστού.

Η ζωή ως βιολογικό ακόμα φαινόμενο αποτελεί εξαίρεση μέ-σα στον κανόνα της χρονικής ροής. Όλοι γνωρίζουμε ότι ο χρόνος μειώνει την ζωή και οδηγεί προς την απώλεια με έ-σχατη απόληξη τον θά-να-το. Εξαίρεση στον κανόνα αυτόν α-ποτελεί το φαινόμενο της αναγέννησης της ζωής. Όλοι οι ζωντα-νοί οργανισμοί υποτάσσονται στην καταλυτική δύναμη του χρό-νου και υπο-κύ-πτουν τελικά στον βιολογικό θάνατο. Η ζωή μπορεί να κινείται με τη φορά του χρόνου, να υπερνικά τη νομοτέλειά του όμως μπορεί να αντιστρέφει την πορεία του κόσμου με τη δη-μι-ουρ-γία μιας νέας κατάστασης, με την γέννηση νέων ανθρώπων και να συνεχίζεται η ζωή κι έτσι, ενώ η ζωή πα-ρου-σιάζεται ως πορεία προς τον θάνατο, ο θάνατος προμηνύει μια άλλη ζωή. Είναι η σχετική αιωνιότητα που παραχώρησε ο Θεός από ευσπλαχνία στον «πεπτωκότα» άνθρωπο.

Συμπερασματικά

Ο πανανθρώπινος πόθος για υπέρβαση του χρόνου και κατάκτηση της αιωνιότητας πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια της εκκλησίας. Το πεπερασμένο της

ανθρώπινης ύπαρξης μέσα στην εκκλησία αποκτά διαστάσεις αιωνιότητας. Ο άνθρωπος δεν είναι καταδικασμένος να ζει για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα αλλά μπορεί σε αυτό το διάστημα να κερδίσει την προοπτική της αιωνιότητας. Η αιώνια ζωή που χάθηκε ασυλλόγιστα, κερδήθηκε μερικώς με την παράταση της ζωής με την διαιώνιση του είδους αλλά ολοσχερώς κερδήθηκε με την Ανάσταση του Κυρίου. Ο δρόμος για την αιώνια ζωή ανοίχτηκε και από εμάς εξαρτάται αν τον ακολουθήσουμε και με πόση συνέπεια.

Βιβλιογραφία

Γεωργίου Μαντζαρίδη, ο χρόνος και η ζωή κατά τον Μ. Βασίλειο (άρθρο στο διαδίκτυο).
Γεωργίου Μαντζαρίδη, χρόνος και εκκλησία (άρθρο στο διαδίκτυο).
Σ. Αγουρίδου, «Χρόνος και αιωνιότης (εσχατολογία και μυστικοπάθεια), εν τη θεολογική διδασκαλία Ιωάννου του Θεολόγου», Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής, τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1958.
Μ. Βασιλείου, Εις Εξαήμερον 1,5,PG 29,13A,12.
Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 7,19,PG 35,780B.
Μ. Βασιλείου, Επιστολή 42, 1, PG 32, 349.
Μ. Βασιλείου, Εις Ησαΐαν 119, PG 30, 312A.
Μ. Βασιλείου, Περί Αγίου Πνεύματος 27, 66, PG 32, 192C.
Γεωργίου Μαντζαρίδη, Οδοιπορικό Θεολογικής Ανθρωπολογίας,
εκδ. Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2005, σ. 99-114.

(Προηγούμενη Δημοσίευση: http://www.pemptousia.gr/?p=382195)

Πηγή: pemptousia.gr